

Bidrag till kännedomen om bivråkens (*Pernis apivorus*) häckningsförhållanden.

Av

Edvard Rådberg.

Bivråkens häckningsförhållanden äro i många avseenden säregna och visa betydande olikheter i jämförelse med våra övriga dagrovfåglars. Hans vana att ibland bygga bo utan att skrida till fortplantning, hans svaga reproduktionsförmåga med oftast endast en unge som årsresultat samt hans sena och ojämna häckning med äggläggningstider från början av juni till omkring 10 juli, äro omständigheter, som ställa iakttagaren frågande.

Bobyggnad utan häckning förekommer synnerligen ofta. Med bobyggnad avses då antingen verkligt nybygge eller vanligast ett uthålligt pryddande av gamla bon med färska lövkvistar. I trettioen stycken av mig undersökta, bebodda bon skred bivråken till häckning i tjugoen fall, under det att fågeln endast lövprydde de övriga tio. Man kan sålunda här säga, att häckning sker endast i ungefär $\frac{2}{3}$ av de bebodda bivråkbona.

Som bekant drager bivråken färska kvistar också till häckbona. Härvidlag rör det sig om förhållandevis små kvantiteter, vilket är helt naturligt, då de vuxna fåglarna under bestyren med ungarnas uppfödande ej få mycket tid över för det estetiska. Ofta finns ej en enda färsk lövkvist på bokanten. Annorlunda förhåller det sig med de ägglösa bona. De ligga sommaren över täckta av en ständigt färsk lövskrud,

som oavbr
Lövdragning
före fåglarn
marken lätt
ett ägglöst

Då ma
egna förhål
många prol
hanen i likt
»lekbo», ell
tan på mal
att unga, är
eller också
grund av nå

Att dö
vid ett såda
de båda för
i en översti
många år,
var det ägg
gryningen ti
till i botrac
stående lönn
ryckte små
Efter några
om kornkna
parning me
botrådet när
ordna kvist
utan satt h
flitigt, tills
ensam och
förut. Hon
hon och åte
båda fåglar
des ej.

som oavbrutet förnyas och till slut når betydande tjocklek. Lövdragningen pågår till sent i augusti, alltså till tiden strax före fåglarnas flyttning söderut. Av lövmängden kan man från marken lätt avgöra, om man framför sig har ett häckbo eller ett ägglöst bo.

Då man söker klargöra för sig orsakerna till dessa sär-
egna förhållanden i bivråakens häckning, ställes man inför
många problem. Man skulle exempelvis kunna tänka sig, att
hanen i likhet med en del andra fågelarters hanar byggde sig
»lekbo», eller att övertaliga individer av endera könet i vän-
tan på make av dunkla instinkter drevs till bobyggnad, eller
att unga, ännu icke könsmogna par så att säga »provhäckade»,
eller också att gamla par för visst år inställa sin häckning på
grund av näringsbrist eller andra orsaker, ex. fysiologiska.

Att döma av nedanstående iakttagelser, gjorda år 1936
vid ett sådant ägglöst bo i Grythytte socken, Örebro län, äro
de båda första alternativen icke sannolika. Boet ifråga ligger
i en överståndsbyrk i en utlagd hage och har varit bebott i
många år, ibland med och ibland utan häckning. För året
var det ägglöst. Den 8 juli sattes det under bevakning från
gryningen till sena kvällen. Kl. 6,13 fm. kom honan och slog
till i boträdet, satt några ögonblick, flög så över till en när-
stående lönn, där hon med raska knyckar på huvudet lös-
ryckte små kvistar, som hon förde till boet och ordnade.
Efter några minuter hördes knarrande läten, något påminnande
om kornknarrrens, och hanen anlände. Han skred genast till
parning med honan under liknande läten. Detta skedde i ett
boträdet närliggande träd. Efter parningen fortsatte honan att
ordna kvistarna i boet. Hanen deltog ej alls i dessa bestyr
utan satt helt passiv, alltjämt knarrande. Honan arbetade
flitigt, tills båda fåglarna kl. 7,15 flögo. Kl. 9,33 återkom honan
ensam och började ånyo bryta lövkvistar i samma lönn som
förut. Hon gav ifrån sig svaga knarrande läten. Kl. 9,42 flög
hon och återkom ej mer den dagen. Den följande tiden drogo
båda fåglarna färskva kvistar till boet dagligen, men ägg la-
des ej.

Efter uppdrag, mottaget från föreståndaren för Riksmuseets Vertebratavdelning (enl. 8 § 2 mom. jaktstadgan), sköts den 23 juli kl. 5 på morgonen den ena av fåglarna, då den kom med löv till boet. Sommaren var då så långt framskriden, att äggläggning därefter måste anses utesluten. Greve GYLDENSTOLPE vid Riksmuseum, som undersökte fågeln, meddelade, att det var en hane, vägande 800 gr. Hans testiklar voro $10 \times 3,5$ mm. och föreföllo att ej ha varit i funktion under året. Om fågelns ålder kunde inte bestämt sägas.

För att förklara de ägglösa bonas förekomst, måste man förutsätta, antingen att bivråken ej blir köns mogen som ett-åring men ändå lever parvis och bygger bo, eller också att *aldre par vissa år inställa sin häckning*. Det sistnämnda verkar mest troligt, då man tar i betraktande bivråkens, vissa år, svaga förökning i allmänhet. Den totala förökningen år 1936 efter sju par bivråkar utgjorde sålunda summa tre ungar. Två bon voro helt ägglösa, i tre bon lades två ägg, av vilka endast ett kläcktes i vardera, i ett bo lades ett ägg, varefter ungen dog vid spääd ålder. I det sista boet slutligen föll den enda ungen till marken på grund av boets dåliga beskaffenhet och omkom. År 1936 har varit ett svagt stekelår på denna trakt. Bivråkbona ha ej innehållit så mycket lämningar efter getingbon som vanligt men i stället desto mera efter grodor. Liksom i så många andra fall bland rovfåglar ha bivråkarna på grund av dålig näringstillgång inskränkt sin fortplantning eller helt inställt densamma. Detta senare förekommer ofta, enligt vad ovan visats.

Ägglösa bon av bivråk ha även iakttagits på andra håll. ERIK ROSENBERG, som ägnat bivråken stort intresse, har sålunda för mig omnämmt, att han i Örebro-trakten iakttagit såväl hane som hona samtidigt vid ägglöst bo. Deras läten ville han likna vid ljudet av en slättermaskin på avstånd.

För att giva en föreställning om, hur häckningsförhållandena i ett och samma bo gestalta sig under en följd av år kan här anföras följande uppgifter från fyra bon:

	I.
1932	lövklätt u häckning
1933	två unga
1934	ett rötäg
1935	lövklätt u häckning
1936	lövklätt u häckning

Bivråkens starkt. Ett av tre år på rad, efter varandra bodda bivråktormvråk eller trots iakttagel mycket vanligt bo. Man kan nungskakor i t med annan die

Att bivråkniga människokunnat hålla lyckliga förhålligen när han häckningstillfalleten, att såv tystlåtna vid upptäckta. Ma att bivråken det skydd, nat småningom st

	1.	2.	3.	4.
1932	lovklätt utan häckning	en unge, ett rötägg		
1933	två ungar	en unge	lovklätt utan häckning	en unge
1934	ett rötägg	obebott	lovklätt utan häckning	obebott
1935	lovklätt utan häckning	obebott	lovklätt utan häckning	två ungar
1936	lovklätt utan häckning	en unge, ett rötägg	en unge, ett rötägg	lovklätt utan häckning

Bivråkens svaga reproduktionsförmåga framträder här starkt. Ett av bona har sålunda legat bebott men ägglost tre år på rad. Troligen rör det sig om olika bivråkpar, som efter varandra hävdar boet. En egendomlighet med de obebodda bivråkbona är att de sällan eller aldrig beläggas av ormvråk eller duvhök. Själv har jag aldrig observerat det, trots iakttagelser vid ett stort antal bon. Annars är det ju mycket vanligt, att olika rovfågelarter växelvis inneha samma bo. Man kan ju förmoda, att anhopningen av larv- och honungskakor i bivråkboet göra det mindre tilltalande för andra med annan diet.

Att bivråken trots sin svaga fortplantning och trots okunniga människors förföljelse, särskilt under flyttningarna, ändå kunnat hålla sin numerär någorlunda upp, får tillskrivas det lyckliga förhållandet, att den i regel får häcka ostörd. Möjligen når han också en hög ålder med därav följande talrika häckningstillfällen. Hans sena häckning och den omständigheten, att såväl de vuxna fåglarna som ungarna äro mycket tystlåtna vid boet, minska risken för att häckplatserna bli upptäckta. Man kan dock icke undgå att göra den reflexionen, att bivråken är en fågel på retur. Han behöver förvisso allt det skydd, naturvännerna kunna skaffa honom, om han ej så småningom skall försvinna ur vår fauna.